

1. Анцукевич О.Н. Экономическую основу лесовосстановительным работам О.Н.Анцукевич // Лесное хозяйство. – 1982. - № 1. – С.10-12.
2. Генсирук С.А. Региональное природопользование. – Львов, 1992.- 216 с.
3. Дьяченко Я.Я. Государственное регулирование лесного хозяйства в экономической системе воспроизводства природных ресурсов /Я.Я.Дьяченко, И. Долинец // Экономика Украины. – 1997. - № 9. - С. 68-73.
4. Синякевич И.М. Стимулирование эколого-экономической эффективности лесопользования / И.М. Синякевич, Ю.Ю. Туница.- Львов, 1985. – 175 с.
5. Бобко А. О формировании в составе государственного бюджета Украины расходов на лесное и охотничье хозяйство и поступлений от его деятельности/ А. Бобко // Актуальные проблемы экономической теории. – 2007. – С.14. Там же. – С.15.
6. Лесной кодекс Украины. – К., 1994, С.7,91.
7. Лісове господарство України: проблеми і перспективи. К., 2003. – С.169-170.
8. Госкомстат Украины. Главное Управление статистики в АРК
9. Основные показатели ведения лесного хозяйства за январь-декабрь 2009 г. (статистический бюллетень).
10. Там же. Госкомстат Украины. Главное Управление статистики в АРК
11. Основные показатели ведения лесного хозяйства за январь-июнь 2010 г. (статистический бюллетень).
12. Госкомстат Украины. Главное Управление статистики в АРК
13. Основные показатели ведения лесного хозяйства за январь-декабрь 2009 г. (статистический бюллетень).

УДК 330.101.3

СУБОЧ К.П.,
Кримський економічний інститут ДВНЗ
«КНЕУ ім. Вадима Гетьмана», кафедра економічної теорії
та державного управління, асистент

СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

***Анотація.** У статті досліджено проблеми формування, збереження людського капіталу, розглянуто елементи стимулювання інвестицій у розвиток людського капіталу АР Крим.*

Ключові слова: людський капітал, освіта, охорона здоров'я, інвестиції, державний бюджет, регіон.

***Annotation.** In the article *investigational problems of forming, maintenances of human capital, the elements of stimulation of investments are considered in development of human capital AR Crimea.**

Keywords: human capital, education, health protection, investment, the state budget, region.

Постановка проблеми. У сучасному світі конкурентоспроможність країни та її успішність на світовому ринку визначається здатністю зберігати і розвивати людські ресурси, а це неможливо без інвестування у людський розвиток. Визначальними стають інвестиції в освіту та охорону здоров'я, забезпечення свободи та можливостей для всебічного творчого розвитку людини. Питання створення оптимальних умов для розвитку людини є актуальними як для України та і для Автономної Республіки Крим, тому глибокого дослідження потребують регіональні аспекти стимулювання інвестицій у розвиток людського капіталу. .

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом перспектива інвестицій у розвиток людського капіталу хвилює багатьох як зарубіжних, так і українських вчених, питаннями теорії та методології людського капіталу займаються такі сучасні вчені, як Д. Богиня А.Бebelо, А. Гайдуцький, О. Грішнова, Е. Лібанова, Л. Михайлова, І. Петрова та ін. Проте, дослідженню людського капіталу регіонів було приділено недостатньо уваги, а стимулювання інвестицій у розвиток людського капіталу в регіонах України не проводилась у повному обсязі.

У зв'язку із цим **метою статі** є дослідження формування і збереження людського капіталу регіонів та особливостей стимулювання інвестицій у людський розвиток в Автономній Республіці Крим.

Виклад основного матеріалу. Досвід європейських країн з розвинутою економікою засвідчує надзвичайну важливість виваженої регіональної політики у забезпеченні економічного процвітання, територіальної цілісності та безпеки держави, у створенні рівних умов розвитку для всього населення незалежно від місця проживання. Необхідність більш предметного і поглибленого вивчення людського розвитку потребує побудови територіальних індексів людського розвитку у межах країни. Більш детального дослідження потребують регіональні особливості демографічного розвитку, освітнього рівня, диференціації доходів населення та інвестицій у розвиток людського капіталу[1, С. 45].

Людський капітал країни та регіону реалізує властиві йому функції як капітал у виробництві національного продукту із максимальним використанням освітнього та кваліфікаційного рівня населення. Людський капітал – це сформований і розвинутий у результаті інвестицій та накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано

використовується в тій чи іншій сфері економічної діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливає на зростання доходів власника, прибутку підприємства та національного доходу [2, с.52].

Витрати, що сприяють підвищенню людської продуктивності, можна розглядати як інвестиції, оскільки поточні витрати здійснюються з тим розрахунком, що їх буде багаторазово компенсовано дедалі більшим потоком доходів у майбутньому [3, с. 76]. Специфіка людського капіталу та інвестицій у нього виявляється передусім у тому, що він не може формуватися без прямої участі його майбутнього власника. Інвестування – це важлива передумова виробництва людського капіталу, але ще не саме його виробництво, що здійснюється в процесі активної людської діяльності, в якій майбутній власник цього капіталу практично завжди є водночас і об'єктом, і суб'єктом, і результатом впливу [3, с. 79].

Оцінка інвестицій у людський капітал і прибутків від його використання проводиться в грошовій формі, але не всі інвестиції і не всі доходи можна виразити в грошовій формі. Найчастіше нарощування людського капіталу супроводжується матеріальними витратами особи чи сім'ї (втрачені заробітки, оплата навчання, витрати на канцтовари, витрати часу та сили та іншого). Крім грошових витрат навчання, зміцнення здоров'я та інші дії, спрямовані на нарощення людського капіталу, вимагають ще й праці самої людини. Людина, яка володіє більшим людським капіталом, одержує моральне задоволення, економію часу, вищий соціальний престиж та інші вигоди. В результаті нарощування людського капіталу отримується соціальний ефект, від якого виграє не лише конкретна людина, а й підприємство, на якому вона працює, та суспільство в цілому.

Інвестиції в людський капітал виступають у формі фінансових ресурсів та затрат часу і зусиль, їх класифікують за такими групами витрат: первинна освіта (дошкільна, початкова, середня, професійно-технічна, вища); охорона здоров'я в широкому розумінні, включно з усіма витратами, які сприяють продовженню тривалості життя, зміцненню імунітету, фізичної та психічної сили, витривалості людей; освіта дорослих, що включає навчання та підвищення кваліфікації на виробництві, самовдосконалення, додаткову освіту тощо; виховання гуманітарних складових людського капіталу, що включає вміння підтримувати нормальні стосунки, налагоджувати ділові контакти, політичну і соціальну лояльність, відповідальність людини, її корпоративність, моральність, ціннісні орієнтації; посилення мотивацій працівників до підвищення якості своєї праці; міграція працівників та їхніх сімей з метою поліпшення умов праці; пошук економічно важливої інформації [2, с. 55].

Загальною тенденцією стимулювання інвестицій в людський капітал є посилення ролі державного регулювання та збільшення частки фінансування. Найважливішими елементами інвестицій у людський капітал є витрати на освіту та охорону здоров'я людини. Кожен з цих видів витрат за абсолютною величиною переважає суму інвестицій у матеріальне виробництво.

Особливо велика роль держави та регіонів у фінансуванні системи охорони здоров'я. У частині фінансування людського розвитку за витратами на освіту і на охорону здоров'я по їх абсолютних розмірах з розрахунку на 1 людину АР Крим займає 2 місце в Україні після м. Києва. При цьому республіка не займає лідируючі позиції по питомій вазі цих витрат в загальному об'ємі соціальних витрат. Так, якщо в 2007г. з розрахунку на 1 людину було витрачено з бюджету 656,4 і 483,6 грн. на освіту і охорону здоров'я, то в 2008г. вже 899,9 і 628,4 грн. відповідно. При цьому доля витрат на освіту в загальних соціальних витратах збільшилася з 40,7% в 2007г. до 42,2% в 2008г., а на охорону здоров'я дещо знизилася - з 30,0% до 29,5%. [4]. Отже, рівень здоров'я нації залишається низьким. Показником, який відображає рівень здоров'я населення, є очікувана тривалість життя при народженні, яка знизилася із 69,3 років у 1992 р. до 68,27 років у 2008 р. [5, с. 65]

Для розв'язання накопичених проблем у системі охорони здоров'я необхідно сформувати цілісну політику збереження нації, зокрема розробити і реалізувати комплексну програму, яка б охопила такі сфери як умови та охорона праці, медична допомога, якість доріг та безпека руху, економічні стимули здорового способу життя, охорона навколишнього середовища, доступність закладів масового спорту, шкільне та позашкільне виховання тощо. З цієї метою необхідно розробити та впровадити: систему заходів (економічних, адміністративних, соціальних, психологічних) стимулювання населення до здорового способу життя, до викорінення шкідливих звичок (паління, зловживання алкоголем, нерациональне харчування тощо); заходи щодо економічного стимулювання підприємств, установ та організацій усіх форм власності, які здійснюють фізкультурно-оздоровчу і спортивну діяльність, сприяють розвитку самодіяльного масового спорту; комплекс заходів щодо розвитку масової фізичної культури [1. с. 265].

У сучасному світі беззаперечно доведено, що вкладення коштів у науку й освіту є найвигіднішим. Ці кошти гарантують найшвидшу віддачу, закладаючи надійний фундамент для нинішнього та майбутнього прогресу. Це, безперечно, надає їй переваги в розвитку тих видів економічної діяльності, що висувають підвищені вимоги до рівня кваліфікації працівників. Витрати на наукові дослідження і на вищу освіту розглядаються як інвестиції у знання - вирішальний чинник у забезпеченні розвитку людського капіталу, економічного прогресу, активізації професійної творчості, поліпшенні життєвих стандартів.

Рівень підтримки науки та освіти, особливо вищої в АР Крим не відповідає пріоритетним цілям людського розвитку. За даними опиту, населення районів Криму в середньому має невисокий рівень

освіти: 14% дорослого населення мають неповну середню освіту, 41% - середнє загальне, 33% - середнє спеціальне, 11% - вище. У містах рівень освіти декілька вищий, ніж в сільській місцевості. Більшість кримських сімей, за власною оцінкою, мають обмежені можливості здобуття вищої освіти для себе особисто, або для дітей та внуків: 40% опитаних відповіли, що хотіли б, але не можуть собі цього дозволити і лише 2% - можуть без особливих зусиль. Сім'ї з низьким рівнем життя гостріше відчувають ці обмеження. Тому необхідно стимулювати інвестування в освітній рівень та професійній підготовки населення АР Крим, наявність освіти позитивно корелює з рівнем життя: чим вище рівень освіти, тим нижче ризик опинитись серед бідних верств населення. Тобто освіта і підвищення кваліфікації позитивно впливає на рівень життя, сприяючи працевлаштуванню і вищому доходу [4].

Важливий не тільки показник охоплення населення системою освіти, а й якість здобутої освіти, а також структура спеціальностей, за якими готуються фахівці. На жаль із цим в Україні та в АР Крим є проблеми. Попри зростання попиту на кваліфікованих робітників все ще не відновлено традиції набуття професійно-технічної освіти. З кожним роком загострюється проблема підготовки спеціалістів робітничих професій, що є однією з основних причин негативних процесів у економіці країни. Статистичні дані свідчать про те, що таких спеціалістів готується дедалі менше. У 2001-2007 роках ПТНЗ отримували в середньому 1410,1 млн. грн. бюджетних коштів на рік. Фінансування закладів професійно-технічної освіти зросло у 4,6 раз, а підготовка (випуск) кваліфікованих робітників, навпаки, скоротилася майже вдвічі. Крім бюджетних ПТНЗ отримують кошти від спонсорів, благодійних фондів тощо. Але їх усе одне недостатньо для нормального навчального процесу, до того ж використання таких коштів не завжди ефективне, що є однією із причин додаткової потреби у фінансових ресурсах [6, с. 26].

Такий стан із підготовкою й фінансуванням триватиме доти, доки існуватиме чинна система підготовки робітників професійно-технічними училищами; вона має бути радикально реформована відповідно до вимог ринкової економіки. Сучасна освіта має орієнтуватися на інноваційну економіку, розвиток людини, запити міжнародного ринку праці. Для досягнення цієї мети держава має: стимулювати розкриття економічного потенціалу освіти, спрямування інтелектуальних та матеріальних ресурсів у найперспективніші економічні галузі; встановити партнерські відносини між бізнесом та освітою, зокрема щодо створення структур, які пов'язували б дослідницькі центри, провідні вузи та бізнес-організації [7, с.52].

Базовою передумовою людського розвитку в Україні та АР Крим є розробка і реалізація довгострокової стратегії модернізації усієї системи освіти, наближення її якості до міжнародних стандартів, потреб внутрішнього розвитку держави й суспільства. Тому поширення практики безперервної освіти в Україні та Автономії за підтримки держави й неурядових організацій є на сьогодні найкоротшим шляхом до підвищення конкурентоспроможності громадян на ринку праці.

Небезпідставно до інвестицій у людський капітал відносять витрати на фундаментальні наукові розробки. Фінансування наукових досліджень обумовлює не тільки створення нових виробничих технологій, а й трансформує потреби, здібності та вміння самих людей. Розвиток науки та культури суспільства створює інформаційне багатство, яке перетворюється потім на нові технології та нові ідеї економічних суб'єктів. Наука стає безпосередньою продуктивною силою не тільки як чинник удосконалення засобів виробництва та створення нових технологій, але як засіб підвищення продуктивної сили працівників, генератор розвитку людських здібностей.

Розвиток людського капіталу залежить не лише від фінансових ресурсів державного бюджету, а й від доходів та видатків місцевих бюджетів.

У сучасній економічній ситуації особливе значення в розвитку людського потенціалу мають державні і регіональні соціальні програми. По інтегральному індексу фінансового стану впродовж 1998-2008 р. АР Крим входила в п'ятірку регіонів з найвищими значеннями, виняток становив 2007 р. коли автономія опинилася на 8 місці. У 2008 р. Автономна Республіка Крим зайняла 3 місце, поступившись м. Києву і Київської області.

Для визначення перспектив розвитку країни та перспективних напрямів вкладання коштів підприємствам необхідно проаналізувати та виокремити регіони, де можна очікувати більш високий рівень відтворення ресурсів, оцінити наявний у них економічний потенціал і доцільність його ефективного нарощування [4]. Раціональне вкладання коштів підприємств у програми розвитку персоналу сприяє зростанню інтелектуального капіталу, збільшенню ринкової вартості підприємства та досягненню значного економічного ефекту.

На жаль Законодавство України не сприяє залученню у наукову та інноваційну сфери позабюджетних коштів, не стимулює витрати промисловості на наукові дослідження та інвестиції в розвиток людини [8, с. 240]. В АР Крим на сучасному етапі ще не створено ринкових економічних умов, за яких фундаментальна наука могла б фінансуватися підприємницькими структурами, тому вона має максимально підтримуватися державою.

Поглиблення та вдосконалення регіонального самоуправління як важливого чинника людського розвитку в Україні потребує розробки та здійснення взаємопов'язаних державних та регіональних програм, які нададуть більше повноважень та необхідних фінансових ресурсів для розвитку людського капіталу. Основним інструментом державного впливу у сфері регіонального людського розвитку є визначення пріоритетів і цільових показників для кожного з регіонів, джерел та обсягів бюджетного фінансування, необхідних для їх досягнення. Здійснення на державному та регіональному рівнях заходів щодо розв'язання найбільш актуальних проблем людського розвитку має вирішальне значення для забезпечення економічного зростання, суспільної злагоди та національної безпеки України.

Висновки. Людина є головною рушійною силою суспільства, а одним з важливіших чинників прогресивного людського розвитку і високого рівня життя є фінансова складова. В Автономній Республіці Крим необхідно спрямовувати інвестиції безпосередньо на розвиток людського потенціалу, на підготовку кваліфікованих фахівців через вищі навчальні заклади, професійно-технічну освіту, використовуючи різноманітні форми стимулювання інноваційної діяльності, зокрема місцевий бюджет, пільгове кредитування, різні податкові преференції. Необхідною умовою стимулювання інвестицій у розвиток людського капіталу на рівні держави, регіонів та підприємств є раціональне розуміння і прихильне ставлення до нарощування людського капіталу з боку його майбутніх власників. Тому особливої уваги набуває необхідність створення в суспільстві позитивного іміджу освіченості, професіоналізму, високої кваліфікації, створення для найширших верств населення можливостей брати участь в економічній діяльності, забезпечення гідних умов праці, сприяння набуттю високого рівня освіти та кваліфікації, підтримка здоров'я нації.

Список використаних джерел

1. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз [колективна монографія] / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.
2. Грішнова О.А. Людський розвиток: [навч. посіб.] / О.А. Грішнова. – К.: КНЕУ, 2006. – 308 с.
3. Коровський А.В. Еволюція людського фактора економіки та проблеми його формування: [монографія] / А.В. Коровський. – К.: КНЕУ, 2004. – 184 с.
4. Про соціально-економічне становище Автономної Республіки Крим за 2008р. Головне управління статистики в Автономній Республіці Крим. – С. – 2008. – С.22-28.
5. Янишівський В.М. Оцінка сучасного стану розвитку людського капіталу та його впливу на соціально-економічний розвиток і якість життя населення регіонів України / В.М. Янишівський // Економічна наука – 2009. – С. 63-67.
6. Полозенко Д.В. Проблеми фінансування професійно-технічних навчальних закладів в Україні забезпечення загальноосвітніх закладів та шляхи його вдосконалення / Д.В. Полозенко // Фінанси України. – 2009.– №2. – С.22-30.
7. Федуллова Л. Напрямки підвищення результативності наукової сфери в Україні / Л. Федуллова // Економіст. – 2005.– №5. – С.58-61.
8. Фукс А. Е. Теоретичні засади аналізу інноваційного розвитку України / А. Е. Фукс // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Методологічні проблеми економічної науки. – К.: КНЕУ, 2009. – С.239-240.

УДК 331.5.024.5:332.1

ТЕРОН І.В.,
ІДСД ім. Птухи В.М. НАН України,
к.е.н., с.н.с.

МЕТОДИЧНА СХЕМА РЕГІОНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Анотація. У статті розкрито теоретичні основи дослідження соціального капіталу як продуктивного соціального фактора модернізації сучасної ринкової економіки. Сформульовано визначення соціального капіталу, його властивості, багаторівневу систему показників та на цій основі викладено методичну схему регіонального аналізу капіталу та відповідні кожному етапові методи оцінки.

Annotation. In the article theoretical bases of researching social capital as a productive factor of social modernization of the modern market economy are exposed. The definition of social capital, its properties, multi-layered system of indicators are reasonable and on this basis the methodical scheme of regional analysis of capital and appropriate methods for each stage of evaluation are described.

Постановка проблеми. Реалії соціально-економічного життя розвинутих країн початку ХХІ століття свідчать про перехід до якісно нового етапу суспільних відносин, пов'язаного з усвідомленням нової парадигми суспільного прогресу — соціалізації економіки. Однак на тлі загальносвітових тенденцій в українській економіці загострюються проблеми бідності й соціального відторгнення, зростають транзакційні витрати ринкової взаємодії та дефіциту довіри, поширюються опортуністичні практики. Відсутність надійного соціального підґрунтя реалізації економічних реформ на 2010-2014 роки та більш віддалену перспективу переконливо визначає актуальність та своєчасність теоретичного переосмислення та практичного забезпечення формування соціального капіталу як продуктивної соціальної детермінанти соціальної модернізації сучасної ринкової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявну методологічну основу досліджень соціального капіталу склали праці відомих зарубіжних фахівців — Р. Патнема, Ф. Фукуями, П. Бурдьє, Д. Коулмана, Г. Лоурі, В. Радаєва, Л. Ханіфан, та вітчизняних — В. Геєця, О. Грішнової, І. Петрової та інших [зокрема, 4; 5; 7; 11; 13; 14; 17-26; 28-30]. Аналіз наявних публікацій свідчить про домінування у наукових пошуках політичного, культурологічного, соціального підходів, низка методологічних аспектів політекономічного напрямку знайшли відображення у працях